hier staan we voor een mysterie, waarover men wel zijn gedachten mag zeggen, maar zonder dat dit ooit de anderen bindt.

Hoofdvraag is maar, of ook Ds. Bos erkent, dat de leeraar, de ouders, het kind en het water, zonder meer, den Doop nog niet uitmaken, maar dat in de Doopsbediening ook God de Heere handelend optreedt, en dat die handeling ook hier strekt, om het *geloof*, d. i. hier bij een kind, het geloofs*vermogen*, te sterken.

Zegt hij hierop: *ja*, dan is ook hier wijze van uitdrukking en toelichting ons onverschillig, en is er van grondverschil geen sprake.

Leerde hij daarentegen, dat de Doop alleen door den mensch, buiten de daad Gods, bediend wordt, dan ja, zou er verschil van inzicht zijn, en zou men op heel het leerstuk van het Sacrament moeten ingaan.

Een derde bezwaar eindelijk omschrijft hij in dezer voege:

> Dat het kind van een hypocriet volstrekt geen zaad der Kerk is, en aan zulk een kind de Doop niet toekomt.
>
> Ons dunkt, dit wijkt geheel af van de gezonde leer. De genade is toch geen erfgoed, zoodat alleen *oprechten* het ware zaad kunnen voortbrengen.
>
> Onze bezwaren tegen bovengenoemde doopsbeschouwing wegen te meer, omdat zij — die doopsbeschouwing — niet op zichzelve staat, maar in verband gebracht moet worden met des Hoogleeraars redeneering o.a. over »het Lichaam van Christus", de wedergeboorte en de roeping.

Hierover valt moeilijk te spreken.

Immers Ds. Bos zegt wel dat Dr. Kuyper zoo leeraart, maar hij verzuimt de woorden van Dr. Kuyper, waarin dit geschreven was, aan te halen, of ook er naar te verwijzen.

Alle waarborg ontbreekt dus, dat Ds. Bos het gevoelen van Dr. Kuyper metterdaad juist heeft weergegeven.

Doch aangenomen een oogenblik dat dit zoo is, dan staat één ding toch zeer zeker vast, en dat is, dat Ds. Bos de bedoeling van Dr. Kuyper geheel misbegreep.

Hij toch leidt er uit af, dat volgens Dr. Kuyper een kind van een hypocriet geen uitverkorene zou kunnen zijn.

Behoorde nu Dr. Kuyper tot die personen, die zich slechts nu en dan een enkel maal over enkele vraagstukken had uitgelaten, zoo kon er dit nog meê door.

Nu daarentegen Dr. Kuyper een onverbeterlijke veelschrijver is, wiens gevoelen op dit punt, onder alle opzicht, bekend was, nu gaat het toch waarlijk niet aan, zonder stellig en beslist citaat, hem zulke ongerijmde stellingen toe te dichten.

Door niets, in hemel noch op aarde, is de vrijmacht Gods in de daad der uitverkiezing beperkt.

Zóo, en niet anders, heeft Dr. Kuyper het steeds geleerd.

En te zeggen, dat een kind van een hypocriet geen uitverkorene zou kunnen zijn, is dan ook vlak het tegendeel van wat hij steeds beleed.

Heel iets anders is het echter, of wij daarom recht hebben het kind van een hypocriet, als hij als hypocriet ontdekt *is*, nog onder het ons bekende »zaad der kerk" te rekenen.

En dat kan natuurlijk *niet*.

Een kind van een Batakker of Madurees *kan* een uitverkorene zijn, maar zoolang hij zelf niet bekeerd is, rekent dan ook zijn kind voor ons onder »het zaad der kerk" *niet* mede.

Heel deze laatste klacht rust dus op puur misverstand.

Laat het ons niet langer ophouden.

Het geschil over den heiligen Doop loopt feitelijk slechts over de twee eerste punten: 1°. of het kind in den Doop voorkomt als lidmaat van Christus, in Christus geheiligd en erfgenaam des koninkrijks, d. i. dus als wedergeboren; en 2°. of God ook zelf in het Sacrament des Doops werkt, al dan niet.

Ook op deze punten nu zullen we volgaarne leering aannemen, maar tot op dezen oogenblik kunnen we nog niet anders zien, of heel de kerk der martelaren staat aan onze zijde, en naar we vertrouwen durven Ds. Bos ten slotte ook.

Om de beslissing hierover gemakkelijk te maken, willen we onzerzijds ons op deze beide punten vergenoegen laten met wat Petrus van Maestricht dienaangaande leert.

Wat het eerste punt aangaat, vraagt Maestricht (III. p. 613) of de Doop de wedergeboorte voortbrengt als een natuurkundig werk. En wat antwoordt hij hierop nu sub 3?

Dat dit nooit kan, *zondat hij* (d. i. de Doop) *de wedergeboorte*, door middel van welke wij ingaan in het Koninkrijk van God, of in het Verbond der genade, *veronderstelt*".

En wat het tweede punt betreft, leert Maestricht (III p. 614) »dat de Dope in de uitverkorene dopelingen zedelijker wijze alle zonde wegneemt, ten aanzien van de schuld, en ten aanzien van de smet tot zooverre alleen, op dat die niet meer heersche in de gedoopten; maar niet, opdat ze volstrekt niet meer zij."

Voor minkundigen zouden we nog nader moeten uitleggen, dat hier metterdaad het tweede punt in opgelost is. Voor Ds. Bos zal dit, ook zonder nadere uitlegging, duidelijk zijn.

Nogmaals Eén Petri.

Na de populaire uitlegging van Petrus' eersten Zendbrief, die wijlen Prof. Dr. De Hartog ons achterliet, verscheen er thans een soortgelijke commentaar voor de gemeente van de hand van den heer J. H. Donner, bij zijn zoon den heer D. Donner; in klein octavo, even 200 bladz. groot. Papier stevig. Druk helder. Alleen de Schriftgedeelten uit min ooglijke letter, wijl zonder genoegzame interlinie, en te plat gezet.

Doch dit is bijzaak. Hoofdzaak is, dat de heer Donner ons in dit boekske op zijn klare, puntige en soms geestige wijze, een uiteenzetting van den inhoud van dezen brief heeft gegeven, die metterdaad den brief doet verstaan.

En wel is deze uitlegging zinsnede voor zinsnede gegeven, nu eens twee, dan drie, ook vier verzen saâm, maar de uitlegging zelve loopt meestal door, zoodat ze zich zonder stoornis lezen laat.

Over vertoon van geleerdheid valt ge nergens.

Deze uitlegger pronkt niet, maar wil dienen, en hij rust niet, eer zelfs de eenvoudigste lezer of lezeres den zin en de bedoeling van het woord kan verstaan.

Vinde dan ook dit geschrift zijn weg.

Het blijft een teeken der hope, dat ons volk schier nog de eenige natie is, waar studiën die zich met de Schrift bezig houden, bijna altoos van welslagen zeker zijn.

Gereformeerde prediking.

TWEEDE REEKS.

XIII.

Ge zult dan telken male, als ge zult optreden, vóór alle dingen, u zelven afvragen, wat woord, wat gedachte, wat vertroosting, wat vermaan het is, dat God de Heere ditmaal door u tot zijn gemeente wil brengen. Daarop zult ge u spitsen. Daarop al uw overdenking samentrekken. En u zelven niet voldaan achten, tenzij ge na afloop van den Dienst staan kunt in de overtuiging, dat dit ééne er nu dan ook inzit.

De predikatie is *middel*, geen *doel*.

En toch juist die eenvoudige waarheid geraakt zoo telkens in het vergeetboek.

Men moet preeken. Daarvoor moet men een preek hebben. En als die preek nu maar gereed is, en straks is uitgesproken, dan is men er.

Zoo preekt men, alleen wijl men preeken moet, en om gepreekt te hebben.

Er is een beurt. In die beurt moet Dienst gehouden. Voor dien Dienst hoort het zoo, dat er gebeden, gezongen, aalmoes gegeven en ook gepreekt wordt. Welnu, die preek houdt ge. En ge besluit met *Amen* te zeggen. En verder vraagt ge niet. Wat geleverd moest, is geleverd. En straks zint ge alweer op de volgende preek.

Juist zooals het in een apotheek toegaat.

In zijn apotheek heeft de apotheker twee, drie jonge menschen, die de recepten afwerken.

Welnu, elk krijgen ze de recepten die ze klaar moeten maken. En die maken ze klaar. Een drankje, een doos poeders, een pot balsem of wat ook. En daarmee is het voor hen afgeloopen.

Of dit medicijn helpt, of de kranke er baat bij vindt, of hij er van opkomt, of er aan sterft, naar dat alles vraagt die bedlende zelfs niet.

De patient is hem vreemd. Hij kent hem niet. De patient boezemt hem geen belangstelling in. Hem is het maar te doen om het drankje of potje klaar te hebben.

En daarom als hij zijn medicijn klaar maakt naar het recept, dan is het hem niet te doen om dien kranke soulaas aan te brengen, maar alleen om zijn werk af te hebben, als straks de apotheker het komt nazien.

Zooveel recepten, zooveel drankjes, welnu, daar staan ze.

Verder vraagt hij niet, en wat er van komt of niet van komt, gaat hem niet aan.

Toegepast op de predikatie is dat nu zeker overdreven, en te sterk gekleurd. Verreweg de meeste predikanten denken *wel* iets verder, het kan hun wel terdege schelen, of hun predikatie beviel of niet beviel, en ook zijn ze er wel, die er op merken, of hun gemeente geestelijk vooruitkomt of in het moeras blijft steken.

Maar al geven we dit voetstoots toe, omgekeerd zal meer dan één leeraar ook ons toegeven, dat hij na afloop van de predikatie maar al te dikwijls een gevoel heeft, dat hij er nu van af is, zonder verdere informatie of zijn woord er inging en vrucht droeg.

Wie vuurt, niet bij het schieten op de schijf, maar meenens, die doet het om te treffen, en niet om den haan over te halen.

En zoo ook moet bij de predikatie de pijl van den boog gaan, niet om maar de zes pijlen uit den pijlkoker te verschieten, maar om den pijl te doen raken.

En juist dit nu vraagt men na afloop zich zelven zoo zelden af.

Er is dan wel gepredikt, maar met een preek die in de lucht schoot, en niet mikte; niet mikte op een bepaald doel, en daarom dat bepaalde doel niet treffen kon.

En juist om die lakshcid, die werktuiglijke doodigheid tegen te gaan, daarom is het zoo noodig, dat ge u zelven van te voren wel afvraagt, wat ge met deze bepaalde predikatie u nu als doel voorstelt, en hoe ge haar op dit doel inricht.

Dan eerst hebt ge een doelwit en oogmerk.

Dan mikt en richt ge op iets.

En dan rust ge niet, eer ge den pijl van uw woord in dat doelwit hebt thuisgebracht.

Wel bezien is dit nu juist het eigenlijk karakter van de toepassing. »Toepassen" is thuisbrengen. Toepassen is mikken en het wit treffen. Toepassen is een oogmerk stellen, en dat oogmerk niet missen maar treffen.

Niet of gij bevalt is de vraag, maar of uw woord er in valt.

Ge moogt daarom wel uw oor eens te luistereu leggen, om te vernemen, of men uw preek goed of niet goed vindt, en wie u dat naar waarheid overbrengt, doet u zelfs in betrekkelijken zin een dienst.

Mits .... en let hier scherp op, mits ge toeluistert niet om u zelf te behagen, en in uw dominees-gevoel gestreeld te worden, maar alleen om te weten te komen, of uw woord er ingaat.

Nu is niet één predikant gepantserd tegen het zelfbehagen. Stuk voor stuk hebben ze daar allen meê te worstelen. Evenals doctoren en advocaten, fabrikanten en neringdoenden.

En wie dat niet erkennen wil, wordt er het diepst in verstrikt.

Maar wie kind van God en een trouw dienstknecht zijns Heeren is, zal volijverig in het gebed zijn, dat hem de ambtelijke genade gegund worde, om voor dien wierook steeds onaandoenlijker te worden.

Niet of hij mooi gepreekt heeft, maar of zijn predikatie instrument mocht zijn om den vrede Gods in de gemeente te doen werken, wordt hem de levensvraag.

Dit nu bevordert ge op ongemeene wijze, door wat we in dit en in het vorig artikel op het hart bonden, om zich namelijk, eer de predikatie uit de pen komt, wel bewust, helder voor oogen te stellen, wat het is, dat ge ditmaal in den naam van uw Zender tot de gemeente zeggen, haar op het hart binden, en in haar werken wilt.

Vaak gebeurt het, dat men een tekst kiest, en dan uit dien tekst een thema zoekt te distilleeren, om dan op dat thema zijn indeeling te maken. En dat juist is de dood. Dan toch zoekt men zijn thema, om aan de regelen van de kunst te voldoen, omdat er een thema zijn moet, omdat we zonder thema niet verder komen, en het heilig vuur, dat vragen doet, wat moet ik in naam van mijn Zender aan de gemeente zeggen, blijft er geheel buiten.

Uw thema toch moet juist die gedachte, dat woord, die vermaning, die leering, die bestraffing, die vertroosting zijn; en eerst als uw thema vanzelf saamvalt met de hoofdgedachte die u vervult en bezielt, waar ge vol van zijt, en die ge in de gemeente wilt overstorten, komt er in uw predikatie gebondenheid, eenheid en strekking, het afgaan op een bepaald doel, en een uitputten van alle middelen om dat ééne doel te bereiken.

Zoo wordt het verschil u steeds duidelijker.

Niet een toepassing als een aanhangsel aan een stuk vertoog aangehaakt. Geen toepassing als een soort *passe-partout*. Niet een toepassing om elke beurt zekere categorieen van personen op ongeveer dezelfde wijze toe te spreken.

Neen maar toepassing van het Woord zelf dat gij besproken hebt. Van dat Woord alleen. Van dat Woord in zijn toegespitsten, klaren, helderen vorm. Van dat ééne Woord en zijn schakeering, in zijn veelzijdigheid, in zijn rijkdom.

Wie zoo toepast, wordt door de toepassing waarop hij munt, in heel zijn predikatie bezield.

Alles richt hij er op, en als hij eindelijk gereed is, en de pijl gaat af, dan geniet hij.

KUYPER.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Van Ds. E. J. de Groot te Koudekerke *f* 5; van den heer L. Sluiter te Deventer, collecte Zondagsschoolvergadering, voor Kootwijk *f* 4.50; van N. N. te Putten *f* 6.

Uit de Pers.

Een goed werk deed Ds. Hoekstra door in het *Tijdschr. voor Geref. Theologie* een bijdrage te plaatsen voor de juistere kennis van de begrippen *wedergeboorte* en *bekeering* bij de Geref. Theologen van de 16e, 17e en 18e eeuw.

Een proeve hiervan geve wat hij opzamelde van Ursinus, Basting, Udemans e. a.

Ursinus in zijn *Corpus doctrinae* (uitgave van 1621) pag. 633, 418, 404, 409 zegt: »de bekeering tot God (die hij ook wedergeboorte noemt) is de verandering van den kwaden zin en wil (mentis et voluntatis) ten goede, door den H. Geest door middel van de predikatie van wet en evangelium in de uitverkorenen verwekt, gevolgd door een betrachten van goede werken en een schikking des levens naar alle Gods bevelen." In de twee stukken, die tot haar behooren, zegt hij, gaat in beide, 't geloof in orde vooraf. Het wordt ook aan de kinderkens gegeven, zegt hij, wat de neiging er toe betreft (inclinatione). Ze hebben het geloof, de bekeering, de godevrucht inclinatione.

Het zijn discipelen van Christus, in zijne school geboren. De H. Geest onderwijst hen naar hunne vatbaarheid en leeftijd. Ze worden door den H. Geest wedergeboren op een wijze overeenkomstig hun leeftijd, en ontvangen goede genegenheden, nieuwe bewegingen en andere dingen, die hun tot de zaligheid noodig zijn; of tenminste vervult de H. Geest zelf als 't ware de plaats van al deze dingen bij hen.

Opmerkelijk, wat de onderscheiding der benamingen betreft, is nog, dat hij in zijne »Miscellanea catechetica" pag. 100 zegt: deze vernieuwing is in de kinderen, die door Gods Geest geheiligd worden, slechts *in beginsel*, d. i. ze betreft nieuwe hoedanigheden of neigingen; en daarom kan ze gevoeglijker *wedergeboorte*, dan boetvaardigheid of bekeering genoemd worden."

De wedergeboorte, zegt hij, is in dit leven niet volmaakt.

De bekeering beschrijft hij in zijne Miscellanea t. a. pl. aldus; »De ware boete of bekeering is eene verandering of vernieuwing des menschen, door den H. Geest teweeggebracht, waardoor de mensch uit een ware erkentenis van God en zijnen wil (in wet en evangelie geopenbaard) en van zijne verkeerdheid en schuld, oprechtelijk leert voor den troon en 't oordeel Gods tegen de zonde, en leed draagt, omdat hij door zijn zonden God beleedigd heeft en beleedigt; en nochtans, gehoor gevende aan 't bevel aangaande 't geloof in Christus en de bekering des levens, rust in de barmhartigheid Gods en de belofte van genade, door 't geloof in Christus, den Middelaar; en dewijl hij erkent, dat God door Christus met hem verzoend is, zich zelven aan God geeft en onderwerpt, als een kind aan een goedertieren vader, en voor deze aanneming in genade zichzelven tot in alle eeuwigheid Gode dankbaar zoekt te bewijzen."

Ook *Lastingius* in zijn onder de auspiciën eener nationale Synode uitgegeven catechismus leert, dat bij de kinderkens »de wedergeboorte plaatsvee heeft." Zij »hebben den werekman des geloofs bij hen", en zijn evenmin buiten 't getal der gelovigen, als buiten 't getal der redelijke en verstandige menschen te sluiten. Voorts laat hij wel 't onderscheid tusschen wedergeboorte en bekeering en 't verband tusschen die twee gevoelen, bijv. waar hij zegt (over Zondag 76), dat de »bekeeringe sich bewijst in 't afstaan van 't quade, ende in 't doen des goeden, waer wt (als wt de vruchten) de wedergeboorte bekent ende beruycht wort." (Edit. 1591, pag. 467 v. v.)

Een niet onduidelijk geluid geeft op dit stuk de polemiek onzer vaderlandsche godgeleerden van de 16e eeuw tegen de wederdoopers en mennonieten. Zie bijv. G. Udemans: Noodige verbeteringe 1646 ('t eerst in 1620 uitgegeven) pag. 123. »Alhoewel de kinderen, overmits de swackheyt van haer verstant, niet en hebben de kennisse, noch de oyterlicke vruchten van de bekeeringhe, die de volwassene hebben, datse niettemin hebben den wortel ende de inwendige kracht van de bekeeringhe, dat is de wedergeboorte en de vernieuwinghe des heyligen Geestes, want sonder die en konnen sy niet saligh worden, Joann. 3 : 5. Ende deze wedergeboorte t'samen gevoeght synde met de vergevinge der sonden, is de substantie ende den gront van den heyligen Doop, daeruen de kinderen soowel deel hebben als de volwassenen. Het is dan vast eene en deselve sake, of men by de vergevinghe der sonden stelt *de bekeeringe*, of *de wedergeboorte*. Want gelyk den Doop somtyds wort genoemt den Doop der bekeeringhe, soo wort hy oock somtyds genoemt het badt der wedergeboorte Tit. 3 : 5, de reden daervan is deze, omdat dese twe, soo naeuwen maegschap hebben met malkanderen, als den wortel ende syne vrucht, de oorsake ende haer effect, dat is, het werck dat sy voortbrengt. *Want de bekeeringe is een uytwerck van de wedergeboorte.*"

Wij stippen nog aan, dat *Perkins* »de openbaaring van Ghods liefde tweederlei stelt: 1. in de uitverkorene kinderen, 2. in de volwassenen. Wat de ersten betreft, ze worden in moeders lichaam of zoo haast ze geboren zijn op een verborgen, onuitsprekelijke, onbegrijpelijke wijse, door den H. Geest Christus ingelijfd, om de eeuwige zaligheid te verkrijgen; wedergeboren, alleen ten opzichte van hunne *hoedanigheden* en genegenheden, niet in opzicht van eenige *bewegingen* of *daden* van verstand, wil of hartstochten. Overigens is hij 't wel eens met degenen, die op de tegenwerping der wederdoopers uit Marc. 16 : 16 antwoorden, dat 't geloof der ouders in de kindsheid voor de kinderen geldt. De openbaring van Gods liefde in de bejaarden heeft vier trappen: de krachtige roeping, de rechtvaardigmaking, de heiligmaking, de bekeering. 't Schijnt wat zonderling, dat hij de heiligmaking vóór de bekeering stelt. Maar hij verstaat onder heiligmaking de wedergeboorte in meer engeren en primordialen zin met de inplanting van 't geloove. Daarom zegt hij, hoewel de bekeering zich 't eerst aan den mensch openbaart, volgt ze toch in orde der natuur, op geloof en heiligmaking. (Alle de werken, Amst. 1659, I. pag. 72 v. v. en 464).

Samenvattende, wat we gevonden hebben in de 16e eeuw, kunnen wij, naar 't ons voorkomt, dit zeggen. Men had gebroken met 't gevoelen van Rome, alsof de wedergeboorte instrumenteel door de kerk en door den doop teweeggebracht zou worden. Daartegenover: de wedergeboorte een onmiddellijk werk des H. Geestes. Men geloofde de aanwezigheid daarvan in de uitverkorene kinderen (niet alleen in de vroeg stervenden), krachtens de belofte aan 't zaad, van welke belofte men geloofde, dat ze werkte, dat ze groende en bloeide in de kinderkens, al zag men 't niet. Men kende hun toe geloof en vreeze Gods (fides et pietas), niet in dadelijken, actueelen zin, maar als neiging, hoedanigheid en gesteldheid; niet van nature, maar uit kracht van den Geest, die hun beloofd was, en in hen woonde, en hen met Christus vereenigde. Dit hield men vast tegenover de Anabaptisten. En tegenover Rome bracht men geestelijke verdieping in de zoo uitwendig-kerkelijk opgevatte stukken van boetvaardigheid en geloof. De bekeering teweeggebracht door den H. Geest; erkentenis van God en zijnen wil (uit wet en evangelie), en van eigen verkeerdheid en schuld; een beven voor de oordeelen des Heeren; een leedwezen over de zonde als beleediging van God; een gehoor geven aan de roeping Gods tot geloofsvertrouwen op Christus en tot betering des levens; een rusten der ziel in die barmhartigheid Gods en in zijne beloften; een kinderlijke overgave en onderwerping aan dien God, die door Christus met hen verzoend is; en gezindheid om God eeuwig voor die genade te prijzen. Deze bekeering ook wedergeboorte genoemd. En er op gewezen, dat ze voortgaan moet tot aan 't einde des levens.

We vinden hier reeds de grondlijnen, die in de volgende eeuw nog scherper afgeteekend en meer geaccentueerd werden; de wedergeboorte in engeren zin een onmiddellijk werk Gods; de mensch daarbij niet werkzaam, maar geheel lijdelijk. De wedergeboorte in ruimeren zin of bekeering door nieuwe werking van den H. Geest, waarbij het Woord te pas komt, en waardoor 't verstand verlicht en de wil gebogen wordt, en 't ingeplante geloof tot oefening en werkzaamheid opgewekt wordt, en de mensch zelf gewillig gemaakt wordt en kracht ontvangt, om zich van de zonde tot God en zijne wegen te keeren. *Geloof* voor alle stukken der bekeering een vereischte. En dat geloof *vercht* van de wedergeboorte in *engeren* zin.

Elk nader onderzoek zal telkens weer het feit bevestigen, dat het begrip van *wedergeboorte* aldoor twee kanten heeft.

Men verstaat er óf door de steeds rijkere ontwikkeling van het geloofsleven in Gods kind, en dan gaat ze door het Woord, vindt den mensch niet lijdelijk maar mede-werkzaam, en wordt eerst voleind in den dood.

Of wel men verstaat onder wedergeboorte de eerste inplanting van het zaad des vernieuwden levens, en dan gaat ze *buiten* het Woord, is de mensch er bloot lijdelijk onder, en is ze opeens voltooid.

Vroeger nu had het eerste begrip veelszins de overhand. Thans meer het tweede.

Maar wat plicht is, plicht voor elk man, elk leeraar in de gemeente, is, om nooit over wedergeboorte te handelen of te redetwisten zonder er eerst duidelijk bij te zeggen, of hij haar in eerstgenoemden of in laatstgenoemden zin bedoelt.

Anders misleidt men, sticht verwarring en is in polemiek oneerlijk.

KUYPER.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 17 Jan. 1896.

GRONAU.

Ondergeteekenden zien zich genoodzaakt voor de tweede maal een dringend verzoek te doen aan de Gereformeerde kerken in Nederland.

Het kerkgebouw in Gronau nadert zijne voltooiing.

Nog enkele weken, dagen misschien en het is »afgewerkt."

Maar dan komt de betaling. En geld is er niet, ten minste lang niet genoeg. Het gebouwtje zal kosten 3478.33 mark, d.i. nog geen 2100 gulden. Goedkooper kon het niet.

De elf gemeenten hier hebben daarvoor bijeengebracht en brengen daarvoor bijeen, met inbegrip van wat uit Gronau zelf komt, de som van ruim 900 gulden.

Meer kan hier bezwaarlijk gedaan worden. Duidt het ons daarom niet ten kwade, vrienden in Nederland! dat zij u nogmaals vragen om eene kleine gave. Als uit elke gemeente een weinig kwam, zou het gebouwtje er zonder noemenswaardige schuld staan. En voor de vrienden in Gronau is dat noodig, want van hen geldt: »niet vele rijken."

Tot heden ontving Ds. Gideonse, en wij danken de gevers voor hunne gaven, ongeveer 40 gulden. Maar wij blijven uitzien naar meer.

Bedenkt het, zusterkerken in Nederland! dat bijna uitsluitend Nederlanders, fabriekswerkers, om den bouw van een Godshuis hebben gevraagd.

Zij roepen u toe van over de grenzen: »broeders en zusters, naast God is ons oog op u! Helpt ons, opdat ons eenvoudig bedehuis er zonder schuld kome, want wij zijn arm. Wij verlangen naar eene geregelde prediking in onze taal van dezelfde waarheid, die wij voor dezen in uwe kerken hoorden, en begeeren tevens, dat de vele landgenooten, die hier wonen en nu voor het meerendeel onverschillig daarheen leven, in de gelegenheid gesteld worden, om de waarheid, zoo die in Christus is, te kunnen prediken."

Zendt s.v.p. zoo spoedig mogelijk uwe gaven aan het adres van Ds. Gideonse te Enschedé; de Heere bewerke daartoe uwe harten.

»De kleinste gave zal in dank worden aangenomen."

Namens de Oud-Gereformeerde kerk in Bentheim en Oost-Friesland,
J. BAKKER, *leeraar.*
J. BROEKHUIS, *ouderling.*

Classis Bolsward. Gewone vergadering, gehouden te Bolsward 8 Januari '96.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

Rapporten: Zendingsdag. Ds. Hoek rapporteert, dat deze vergadering goed geslaagd is. De collecte op die vergadering gehouden voor de Indo-Europeanen bedroeg *f* 39.23; voor de Zending *f* 34.75; een nagekomen gift *f* 5. Het tekort voor de kosten zal door de kerken worden betaald.

De deputaten voor de Zendingsvergadering worden gecontinueerd, met opdracht, om op de volgende Classis-vergadering een voorstel te doen voor een tweeden Zendingsdag.

Aangaande de vereeniging van de Gereformeerde kerken te Bolsward wordt met blijdschap vernomen, dat men langzaam vooruit gaat. De weekbeurten worden gemeenschappelijk gehouden. De Classis wekt op om voortgang te maken.

Een vraag van Witmarsum over het verband tusschen de *Friesche Kerkbode* en Friesche Gereformeerde kerken wordt beantwoord.

Aan Witmarsum wordt *f* 100 toegezegd, tevens besloten, om steun aan te vragen bij de Provinciale en Generale deputaten.

Buitenland.

Engeland. Een oordeel over de Transvaalsche gebeurtenis.

Het is ons aangenaam te kunnen mededeelen, dat men in Christelijke kringen in Engeland anders over Jameson's schanddaad denkt, dan dat dit in de pers gedaan wordt. Althans *The Independent* betoogt, dat Dr. Jameson door een verkeerden stap zijn goeden naam voor zijn leven bedorven heeft. Doch dit is slechts gering. Hij heeft de zaak van het volk dat hij meende te dienen, gecompromitteerd. Hoezeer zijn expeditie de betrekkingen tusschen twee sterke en energieke rassen bedorven en den voorspoed dier streken in gevaar gebracht heeft, kan nog niet berekend. Maar dit is het ergste nog niet. *The Independent* zegt, dat hij niet wil, beweren, dat Dr. Jameson de Engelsche natie heeft vernederd. Eene natie kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor de daden van een zijner zonen. Doch hij heeft den toestand zeer gecompliceerd gemaakt, en dit op een bijzonder critiek oogenblik in de geschiedenis van zijn land.

Voorts betoogt het blad, dat Dr. Jameson niet het minste recht had, om zich in den strijd tusschen de boeren en de uitlanders te mengen.

Maar Jameson had de reputatie van te durven en dat het geluk hem op zijne schreden volgde. Daarom had hij grooten invloed op de vermetele avonturiers, die in grooten getale door de goudvelden werden aangetrokken, en de mogelijkheid bestond, dat hij met een koenen slag de Transvaalsche regeering zou omverwerpen. Dit kan zijn handeling verklaren, maar is geen schaduw van eene rechtvaardiging. Terecht beschouwt president Kruger de daad van Jameson als een vrijbuiters-expeditie. Het is te hopen, dat de boeren edelmoedig zullen zijn bij de behandeling van een gevallen dwaas, maar men moet bij het pleiten voor genade niets doen, waardoor het vermoeden kan worden opgevat, dat men zulk een ergerlijke schending van het volkenrecht (international law) zou willen vergoelijken.

Voorts betoogt het blad, dat Zuid-Afrika beschouwd is als een veld tot uitbreiding van het rijk, en indien iemand iets in die richting kon tot stand brengen, werd hij de afgod van zekeren kliek. Dit soort van vleierij heeft er veel toe bijgebracht om Jameson in het verderf te storten. »Zij, die gelijk wij dit agressieve streven met wantrouwen beschouwden, zijn met verachting voor »kleine Engelschen" uitgekreten. Klein Engeland, voorwaar! Wat is er eertijds gebeurd, dat Engeland zoo klein gemaakt heeft, als deze ongelukkige strooptocht. De eenige zaak die het erger had kunnen maken, zou succes geweest zijn, teminste zijn wij dit ontkomen, en daarvoor is reden tot dankbaarheid."

Men moet erkennen, dat hier de rechte toon wordt aangeslagen. Aan het einde van het artikel wordt nog gezegd, dat van alle methodes van kolonisatie de Chartered Company de gevaarlijkste is, want terwijl de Company eene vrije hand van handelen heeft, moeten hare misslagen nederkomen op de regeering. Het is overbodig om er bij te voegen, hoe dit kwaad vermeerdert, wanneer aan het hoofd van de Company grootheden als de hertogen van Abercorn en Fife staan.

Zwitserland. De nieuwe school in het kanton Waadland.

De *Eglise libre* bevat nu en dan correspondtien uit Waadland van de hand van den predikant Jules Amiguet. Aan eene daarvan ontleenen wij het volgende:

»Wanneer vroeger een predikant de twaalf artikelen wilde afschaffen of de liturgie wijzigen, meende hij verplicht te zijn de ruiten in te slaan en zich voor te doen gelijk hij was. Heden ten dage wil men »orthodox" blijven na twee derden van het Evangelie te hebben verworpen; men laat stilzwijgend de twaalf artikelen voor wat ze zijn; men wijzigt naar zijn welbehagen de liturgie, terwijl de leden der gemeente niet eens geraadpleegd worden. Wanneer men over deze dingen spreekt, beweert men, dat men gehecht blijft aan het zuiver Evangelie, aan den historischen Christus, enz.

En zoo bereidt men zachtkens de toekomst voor. Ik zeg niet, dat deze manier van handelen geschiedt uit berekening, dat zou te afschuwelijk zijn. Men doet alzus, zonder dat men er zich van bewust is, maar als het aankomt op resultaten, zou de meest geslepen samenzwering het niet beter kunnen doen. Het ligt in het karakter van vele personen, en het is in het Waadlandsch karakter in 't bijzonder, om niet plotseling brutaal op te treden, maar om langzaam door te dringen, door in stilte en ongemerkt te arbeiden. Men wil niet eene revolutie, maar eene evolutie. Men wil zich niet afscheiden, gelijk in de Vereenigde Staten, van de orthodoxe kudden, om Unitarische gemeenten te vormen; men wil op zijne plaats blijven, maar deze vervormen, zoodat op zekeren dag